

Československo ve druhé světové válce, již zmíněný revoluční rok 1948 a další témata. Poslední část atlasu se soustředí na společenský vývoj, migraci obyvatelstva, proměny vzdělanostní struktury či vývoj vztahu českého státu se světem.

Publikace má svá omezení a nedostatky, které plynou již ze zvoleného formátu. Tištěný atlas se nutně musí potýkat s výběrovostí témat. Není spravedlivé autorům vytýkat, že se třeba na některá témata nedostalo. Na co se však dostat mohlo, je výklad a interpretace. Tomu však brání již samotné uspořádání témat. Kniha rozhodně není narací českých dějin prostřednictvím map, to asi ani nebylo cílem autorského kolektivu. Publikace je proto více popisná než výkladová. Zdá se, že mapy dopro-

vázejí text, nikoli naopak. Dobře připravená mapa však mluví sama za sebe. Horší jsou technické parametry díla, ty jsou značným limitem, který se musí připsat na vrub nakladatele. Nic například nakladateli nebránilo tomu, aby se mapy jdoucí přes dvě strany neztrácely ve hřbetu. Takové dílo by si zasloužilo při sazbě a produkci větší a lepší péči. Pokud vím, autoři projektu chystají historický online portál, který jim nabídne více možností a dovolí jim se vracet ke starším dějinám, a také bude schopen pokrýt více témat, což umožní rovněž překročit omezení daná tištěným formátem. Tištěné vydání Českého historického atlasu však nepochybně představuje velmi cenný zdroj informací a vizualizací témat z českých dějin.

Martin Soukup (Katedra mediálních studií, FSV UK)

Barbora Půtová, Antropologie turismu. Karolinum, Praha 2019, 218 s.–

Česká antropoložka a teoretička umění Barbora Půtová ve své monografii *Antropologie turismu* představila v českém kontextu novou subdisciplínu a tematickou oblast sociokulturní antropologie, která interdisciplinárně čerpá z geografie, sociologie, filozofie, politické ekonomie, historie, religionistiky apod. K tomuto výčtu můžeme doplnit i sémiotiku, teorii komunikace a také literárněvědnou naratologii a komparatistiku, pokud

budeme metodologické inspirace a badatelský předmět této specificky chápané antropologie vztahovat k širším tematickým okruhům spjatým s turismem, cestovním ruchem, obecně s lidskou mobilitou založenou na osvojování a sdílení „jinakosti“. Autorka vymezuje základní konceptuální a výkladový rámec, v němž se tato subdisciplína nachází. Jde v podstatě o poznání teoretických kořenů, vývoje a hodnotových proměn turismu jako tra-

dílního kulturního fenoménu, který byl v klasické antropologii druhé poloviny 20. století zjednodušeně traktován jako problém hostitelské (navštěvované) destinace, tedy jako výlučně sféra studia „cizí“ kultury. Interpretace pozitivních či negativních důsledků této komunikace, kterou formotvorně ovlivňuje především návštěvník (turista), zůstávala v pozadí už proto, že mnohdy v běžné praxi splývala s postkoloniální perspektivou ekonomické dominance či ideologické manifestace moci. Z těchto důvodů první výzkumy antropologické perspektivy turismu spíše zdůrazňovaly negativní dopady na hostující kulturu chápanou jako objekt expanzivnosti euroamerické civilizace.

Půtová v osmi kapitolách uvozených předmluvou známého norského antropologa Thomase Hyllanda Eriksena přehledně objasňuje historický vývoj turismu od starověku až po postmoderní současnost, zabývá se typologií turismu a turisty v souvislosti s příbuznými pozicemi běžného cestovatele a antropologavýzkumníka. Zatímco antropolog určitou dobu žije v komunitě, kterou chce zkoumat, turista stírá hranice mezi „pozorujícím“ a „pozorovaným“ a svou touhu po autenticitě uspokojuje předem plánovanou výměnou nevšedního zážitku za svůj čas a peníze. Z této skutečnosti vyplývá, že antropologie turismu jako vědní disciplína by neměla být jen objektivistickou analýzou „jiného“, tedy hostitelské kultury, ale interpre-

tací a vysvětlením kontaktu s „jiností“. Půtová připomíná osobnosti sociologie, které formovaly oblast antropologie turismu (Émile Durkheim, Georg Simmel a Max Weber). Zakladatelský význam přisuzuje především izraelskému antropologu Eriku Cohenovi, který na přelomu 70. a 80. let minulého století rozpracoval fenomén cizince a jako první provedl typologii turismu a turistických motivací. Půtová zkoumá kategorii autenticity a turistické představy jako konkrétní formy mentálních kulturních konstrukcí, které zahrnují širokou škálu emočních postojů jako úzkost, strach z neznáma či idealizovanou touhu po poznání a naplnění exotických zážitků. Pozornost rovněž věnuje i vymezení obrazu destinace jako gnoseologické kategorie, která turistům poskytuje rozličné způsoby strukturovaných kognitivních informací a afektivních stimulů ovlivňujících jejich rozhodování. Obraz destinace spolu s osobností destinace pak vytváří koncept značkování, který přispívá k identifikaci a zvýraznění cílového místa jako „jedinečné“ hodnoty. Ústřední téma antropologie turismu – interakce hostů a hostitelů – je zkoumáno jako variabilní akulturační model s množstvím reakcí, které mohou mít pozitivní či negativní sociokulturní důsledky. V kladném případě turismus podpoří revitalizaci domorodé kultury a umění, přináší nové ekonomické možnosti a zvyšuje sociální mobilitu. Negativní vliv zase prohlubuje

destabilizaci politického systému, znamená zvýšení konzumačního charakteru a potlačení původních (regionálních) prvků hostitelského prostředí. V závěrečné kapitole se Půtová soustřeďuje na typologii suvenýru a na zachycení procesu komodifikace lokální kultury v tradiční artefakt, který se stává komerčním produktem a zbožím.

Antropologie turismu jako relativně nová oblast výzkumu přináší množství inspiračních momentů a otázek přesahujících do příbuzných oborů jako ekologie, emigrantologie, sociologie, politologie apod. Jestliže Thomas Hylland Eriksen turismus charakterizuje jako volnočasovou aktivitu, jako specifickou mobilitu vyjadřující vyšší sociální status, lze tu doplnit, že turismus reprezentuje legálně organizovanou migraci, pro kterou platí její časová neomezenost. Nabízí se tu i průnik k imagologické a interkulturní komparatistice studující obrazy „jinakosti“ a „cizosti“ v podobě nejrůznějších stereotypů. Ty mohou vzniknout při střetu turisty s hostitelskou kulturou. Půtová v této souvislosti připomíná s ohledem na koncept představ názor amerického antropologa Edwarda M. Brunnera o důležitosti metanarativů, které fungují jako konceptuální či kanonizovaná schémata cirkulující v kontinuálně probíhající komunikaci turisty s hostitelskou kulturou. Z pohledu literárněvědného komparatisty by bylo zajímavé analyzovat tyto turistické představy zachycené nejen

v publicistice či v zkomercionalizované mediální sféře, ale i v umělecké literatuře – v cestopisech, esejích, biografiích, reportážích apod. Jednalo by se zřejmě o specifický typ stereotypu, kde podle mého názoru by byl zjemněn binární protiklad „domácího“ a „cizího“, protože turista by neměl čelit problémům vzhledem k tomu, že realizuje řízenou mobilitu zachovávající jeho standardně vysoký sociální status. Ale i v tomto případě turista jako jednotlivce ve svém procesu poznání cizí kultury objektivně nereprodukuje tuto skutečnost, ale prostřednictvím metapozice, tj. jazykově-syntaktických opisů, formuluje svou subjektivní ideologickou konstrukci světa. S naratologií se antropologie turismu sbližuje tím, že grafické či vizualizované metanarativy vytvářejí vysoce formalizovanou strukturu v podobě kompozičně hierarchizované mezikulturní „sítě“, do níž jsou „obrazy“ hostitelské reality vkomponovány prostřednictvím slovesných nebo výtvarných prostředků a interpretativních postupů. Antropologie turismu tak získává svůj symbolický rozměr, protože součástí antropologických reflexí „cizího“ se stává překvapení, napětí, kouzlo prožitku, tedy formální prvky – tak typické pro turistovy emoce připomínající svou subjektivitou výrazovou poetiku děl krásné literatury.

Za klíčové pasáže v celém textu můžeme považovat metodologicky koncipovanou druhou kapitolu s ná-

zvem *Vznik, proměny a základní témata antropologie turismu* (s. 40–53), která tvoří jakousi teoretickou propedeutiku nově se formujícího oboru s jeho relevantními tématy, koncepty i odbornou literaturou. V autorčině pojetí se antropologie turismu otevírá novým výkonům, není definována specifickým okruhem předmětnosti, nýbrž epistemologicky, tj. jistými pojmy a hodnotami existujícími v kontextu jak antropologického myšlení, tak i v rámci sociologických konceptů jako globalizace, industrializace, urbanizace, modernizace apod. Půtová v monografii uplatňuje srozumitelný a přehledně členěný explikativní styl výkladu, který informuje nejenom o jednotlivých dílech a osobnostech, ale který usiluje o jejich kritické zhodnocení a vlastní interpretaci. Text

je přitom doprovázen množstvím obrazových fotografických příloh a příkladovými studiemi, které vycházejí z empirické zkušenosti badatelsky profilované antropoložky, z jejího terénního výzkumu. Ten autorka realizovala zejména v severní Africe, kde si položila otázku, jak antropologie turismu může obohatit porozumění mezi hosty a hostiteli, jak harmonizovat integraci turistů do lokální kultury. Monografie Barbory Půtové je teoreticky významná nejen proto, že rozšiřuje obsah, funkce a poslání sociokulturní antropologie, ale především proto, že prakticky mapuje fenomén turismu a cestovního ruchu jako celosvětový a globální fenomén podílející se na proměně současného světa a místa člověka v něm.

Miloš Zelenka (PF JČU České Budějovice)

**Peter Salner, Judaizmus v tradícii a súčasnosti
(Premeny židovskej komunity v 19.–21. storočí.
Etnologický pohľad.) VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied, Ústav etnológie a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, Bratislava 2019, 144 s.–**

Peter Salner je přední odborník na problematiku judaismu na Slovensku. Jeho dlouholetá práce patří do světového kontextu výzkum tohoto tématu. V recenzované publikaci Salner zvolil originální trojstupňový vhled do judaismu v rámci komplikovaných slovenských pod-

mínek. Tím prvním stupněm je jeho židovská zkušenost z prostředí vlastní židovské rodiny, přes níž se dostal do druhé fáze poznávání, a to v komunitním prostředí především bratislavské židovské obce, kde zastával i významnou funkcionářskou pozici. Odtud je pak v jeho